

**Commentariorvm, Ac Dispvationvm In Primam Partem
Sancti Thomæ Tomvs ...**

Complectens Quæstiones à XXVII. vsque ad LXIV. & à Quæstione CVI.
vsque ad CXIV.

Vázquez, Gabriel

Antverpiæ, 1620

Formalis terminus proceßionis est essentia diuina, totus vero terminus est
persona. c. 3.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81000](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81000)

male Filij. Contra hoc rama obicit Bonavent.
eadem quoque ratione dici posse, Patrem esse de
substantia Filij, quia in vitro eadem essentia est
quasi principium formale virtusque.

Magister vero in i. in ea dist. sic explicat, Filius est
de substantia Patris, id est de Patre, qui est essentia.
Verum eadem ratione dicere possemus, inquit
S. Thomas creaturas esse de essentia Dei, quia
sunt de Deo, qui est essentia.

Mihi placet interpretatio Bonavent. Scoti, Gabr.
& Masij locis citatis, a qua non abhorret S. Tho.
vt particula, de, denotet formale principium, vel
consubstantialia, quod idem est, si referatur ad ef-
sentiam; si vero referatur ad nomen Patris, deno-
tet simul principium originis; vt ita vtraque voce
significetur principium eiusdem nature: id quod
S. Thom. non negauit; & ob eam rationem dicere
non possumus, Patrem esse de substantia Filij, etiam
si dicamus, Patrem esse eiusdem substantie cum Filio.
Ex quo etiam colligere licet, particulam, de, relata-
m ad substantiam, non solum denotare aliquid,
quod sit commune vtrique, siue illud sit materia-
le, siue formale, vt falso aliqui recentiores arbi-
trantur; sed formale tantum principium; tum
quia nomen substantia, & natura, hoc significat
tum etiam, quia nullum genitum dicitur esse de
substantia genitoris ob solam materiam, quam ab
illo accipit, sed presertim ob formam, quam ge-
nitor genito infundit. Hac igitur ratione dici non
potest, Creatura sunt de substantia Patris aterni, sic
enim significaremus, creaturas esse genitas ab
aeterno Patre ipsi consubstantiales, etiam si dicere
possumus iuxta regulam Driedonis, creaturas esse
de Deo.

Addit Sanctus Doctor in solutione 3. tres per-
sonas dici non posse de natura diuina, quia parti-
cula de, indicat originem, quae tribus personis non
conuenit. At hoc difficile videtur Canar. nam si
dicimus, Michael est de natura Angelica, cur non
diceretur Patrem de natura diuina, & tres persone si-
militer suppositum enim dici soler de tali, aut tali
natura, cuius est suppositum. Et sane, si verum est,
quod diximus particulam, de, relata m solam ad na-
turam absolute, non significare originem, sed ex
eo solum, quod additur Patris, aut alterius perso-
nae quasi producentis: nihil videtur ob stare, quo-
minus dicatur Patrem de substantia diuina, & om-
nes persone similiter, cum eo modo loquendi
sola consubstantialitas significetur, & principium
quasi formale.

CAPVT III.

Formalis terminus processionis est essentia diuina, totus
vero terminus est persona.

AN vero terminus formalis generationis Fi-
lij, & processionis Spiritus sancti, qui deno-
tari videtur particula de, sit essentia diuina, vel pro-
prietas, inquit Scholastic. quoque cotrouersum est.
Aureolus, vt refert Capr. in i. d. 5. q. 1. art. 2. in argumen-
tis contra primam conclusionem, docet essentiam non esse
terminum formalem productionis. Probat pri-
mum, quia terminus formalis alicuius productio-
nis habet esse per illam: sed essentia diuina non
habet esse per productionem alicuius persone: ergo
non est terminus formalis talis productionis.
Maiorem probat, quia si totus terminus produ-

ctus accipit esse per productionem, multo magis
terminus formalis illius, per quem res accipit ef-
se. Vnde colligit, animam in resurrectione non
esse terminum formalem, nec albedinem in deal-
batione, si separata prius, postea coniungeretur
parieti: sed terminum formalem alicuius produ-
ctionis putat esse eum, qui accipit esse secundum
statum per illam: cumque huiusmodi videatur
esse relatio, seu proprietates in persona producta,
hanc dicit esse terminum formalem. Cum Aureolo
concordat Durand. loco citato in i. cap. dicens, ef-
sentiam esse veluti materiam, rationem veluti for-
mam in persona producta, vt eo capite retulimus;
& ideo formalem terminum esse relationem; ef-
sentiam vero veluti materiam: probat autem ra-
tionibus ibidem allatis. Consentit etiam Gabriel in
r. d. 5. q. 3. artic. 1. nota 4. & art. 2. in eo, quod ait
essentiam non esse terminum formalem eadem
ratione; addit tamen in productione persone di-
uina nullum esse terminum formalem, sed termi-
num, quem ipse appellat totalem. Ideo namque
non asserit, relationem esse terminum formalem,
quia censet non distingui ab ipsa et origine.

Gregorius vero in eadem dist. q. 1. art. 2. licet hanc
sententiam Aureoli optimis rationibus refellit,
ipse nihilominus docet, terminum formalem ge-
nerationis non esse essentiam. Probat hac ratione,
quia formalis & totalis terminus productionis in
his tantum rebus inuenitur, quae constituntur ex
pluribus realitatibus: diuina autem persona non
ita constituitur; ergo in earum productione non
est terminus totalis & formalis, cum non sit vnum
vt forma, & alterum vt materia.

Verum sententia communis amplectenda est,
quae affirmat, terminum integram productionis,
quem vocant totalem, esse personam, formalem
vero esse essentiam. Sic tradiderunt Scotus in i. dist. 5. Scotus.
q. 2. §. Contra istam opinionem. & Capreol. q. 1. art. 1. con-
clusi. Caiet in hunc art. & recentiores communiter.
Colligitur ex sancto Thom. eadem dist. qu. 1. art. 1. Est
autem sententia haec primum confirmata con-
futatione aliorum; deinde rationibus Caietani.
Primum sane, quod dixerunt Aureolus & Gabriel,
terminum formalem non posse esse prioris genera-
tione, recte impugnat Gregorius, quia in resurre-
ctione, inquit ille, terminus formalis est anima,
qua formaliter constituitur terminus productus,
scilicet homo, aut dicendum est productionem il-
lam carere termino formali. Quinimo, si hoc ve-
rum esset in generatione, cum primum incipit
anima rationalis, non esset terminus formalis
generationis hominis, quod videtur magis ab-
surdum: quia etiam tunc anima non habet esse
per generationem, sed per creationem, quae sal-
tem natura praecedat generatione enim solum
coniungitur anima materiae.

Deinde de ratione termini formalis produ-
ctionis nihil aliud esse videtur, quam esse formam
rei productae, per quam res ipsa velati per for-
mam, in generatione, aut productione accipit
esse, vt in fine capituli subius explicabitur. Nam sic
ut omne agens operatur per formam suam, sic
etiam per formam rei productae communicat, &
tribuit illi esse, quod est eam producere: atqui hoc
fieri potest, etiam si formalis terminus praecedat
generationem & productionem, nec fiat per il-
lam, vt patet, ergo non repugnat ex hac parte, ef-
sentiam diuinam esse terminum productionis
perfo-

4.
Bonauent.
Magister.
Scotus.
Caietanus.
Capreolus.
S. Thom.

Durandus.
7.

Secundae opi-
nio Gregorij.

8.

Capreolus.
Caietanus.
S. Thom.

Secundo pro-
batur.

9.

quam natura producti, dat illi esse talis rei, com-
municando illi eam formam: tamen relatio pro-
ducti fundetur in illa unione, quam hi dicunt, esse
terminum formalem.

ARTICVLVS IV.

*Utrum in diuinis sit potentia respectu actuum
notionalium.*

AD quartum sic proceditur. Vide-
tur, quod in diuinis non sit poten-
tia respectu actuum notionalium.
Omnis enim potentia est vel actiua, vel
passiua. Sed neutra hic competere potest.
Potentia enim passiua in Deo non est, vt
supra ostensum est. Potentia vero actiua
non competit vni personæ respectu alte-
rius: cum personæ diuinæ non sint factæ,
vt ostensum est. Ergo in diuinis non est
potentia ad actus notionales.

2. Præterea. Potentia dicitur ad pos-
sibile. Sed diuinæ personæ non sunt de
numero possibilem, sed de numero ne-
cessarium: ergo respectu actuum no-
tionalium, quibus diuinæ personæ proce-
dunt, non debet poni potentia in diuinis.

3. Præterea. Filius procedit vt verbum,
quod est conceptio intellectus; Spiritus
autem sanctus procedit vt amor, qui per-
tinet ad voluntatem. Sed potentia in
Deo dicitur per comparisonem ad effe-
ctus: non autem per comparisonem
ad intelligere & velle, vt supra habitum
est. Ergo in diuinis non debet dici poten-
tia per comparisonem ad actus notio-
nales.

Sed contra est quod dicitur Augustin.
contra Maxi. hæreticū, si Deus Pater non
potuit generare Filium sibi æqualem, vbi
est omnipotentia Dei Patris? Est ergo in
diuinis potentia respectu actuum notio-
nalianum.

Respondeo dicendum, quod sicut po-
nuntur actus notionales in diuinis, ita ne-
cesse est ibi ponere potentiam respectu
huiusmodi actuum, cum potentia nihil
aliud significet quam principium alicuius
actus. Vnde cum Patrem intelligamus vt
principium generationis, & Patrem &
Filium vt principium spirationis, necesse
est quod Patri attribuamus potentiam
generandi, & Patri & Filio potentiam spi-
randi. Quia potentia generandi significat
id quo generas generat: omnis autem ge-
nerans generat aliquo. Vnde in omni ge-
nerante oportet ponere potentiam gene-
randi, & in spirante potentiam spirandi.

Ad primum ergo dicendum, quod sic
vt secundum actus notionales non pro-
cedit aliqua persona vt facta, ita neque
potentia ad actus notionales dicitur in di-

uinis per respectum ad aliquam personam
factam, sed solum per respectum ad pro-
cedentem personam.

Ad secundum dicendum, quod possi-
bile secundum quod necessario opponi-
tur, sequitur potentiam passiuam, quæ
non est in diuinis. Vnde neq; in diuinis est
aliquid possibile per modum istum, sed
solum secundum quod possibile continet-
ur sub necessario. Sic autem dic. potest,
quod sicut Deum esse est possibile, sic Fi-
lium generari est possibile.

Ad tertium dicendum, quod potentia
significat principium. Principium autem
distinctionem importat ab eo cuius est
principium. Consideratur autem duplex
distinctio in his quæ dicuntur de Deo.
Vna secundum rem, alia secundum ra-
tionem tantum. Secundum rem quidem
Deus distinguitur per essentiam à rebus,
quarum est per creationem principium:
sicut vna persona distinguitur ab alia cu-
ius est principium, secundum actum no-
tionalem. Sed actio ab agente non distin-
guitur in Deo, nisi secundum rationem
tantum, alioquin actio esset accidens in
Deo. Et ideo respectu aliarum actionum,
secundum quas aliquæ res procedunt di-
stinctæ à Deo, vel essentialiter, vel perso-
naliter, potest Deo attribui potentia se-
cundum propriam rationem principij. Et
ideo sicut potentiam ponimus creandi in
Deo, ita possumus ponere potentiam ge-
nerandi, vel respirandi. Sed intelligere &
velle non sunt tales actus, qui deignent
profectionem alicuius rei à Deo distinctæ
vel essentialiter, vel personaliter. Vnde
respectu horum actuum non potest sal-
uari ratio potentie in Deo, nisi secundum
modum intelligendi & significandi tan-
tum; prout diuersimode significatur in
Deo intellectus & intelligere, cum ta-
men ipsum intelligere Dei sit eius essen-
tia non habens principium.

CONCLVSIO est affirmans. In articulo vero ni-
hil peculiare notandum occurrit præterea, quæ in
disputatione examinanda sunt.

DISPUT. CLXIII.

An in Deo sit vera ratio potentie produ-
centis intra ipsum.

*Dua opiniones Aureoli, Gregorij, & aliorum, cap. 1.
In Deo esse veram realem potentiam producentem, non
tantum respectu persone producte, sed etiam respectu
acti notionalis, probabitur est, cap. 2.
Respondetur argumentis Aureoli, & aliorum, cap. 3.*

CAPVT I.

*Dua opiniones Aureoli & Gregorij, & aliorum.
IN difficultate proposita prima sent. fuit Aureoli,
in 1. d. 7. q. 1. a. 2. vt refertur à Capr loco citato in Prima opinio,
p. c. disp. c. vlt. nepe, in Deo verè nō esse potētiam produ-*